

พระราชู เทพเจ้าแห่งโชคและโชคร้าย: การสร้างสรรค์ ความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราชูในสังคมไทย*

ประเสริฐ รุณรา**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราชูในสังคมไทย ผ่านงานประติมากรรมพระราชู ในเขตพื้นที่ภาคกลาง และภาคตะวันออกที่ปรากฏเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วง พ.ศ.2540-2560

ผลการวิจัยพบว่าในอดีตพระราชูเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้ายหรืออัปมงคลเห็นได้จากพิธีกรรมขับไล่พระราชูตลอดเวลาเกิดคราส ตลอดจนพิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ส่งพระราชูเมื่อดาวราหูแทรกหรือเสวยอายุตามคติโหราศาสตร์ ทว่าในปัจจุบันสัญลักษณ์พระราชูได้รับการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ให้เป็นมงคล ได้แก่ พระราชูเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ พระราชูเป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภ และพระราชูเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านชีวิตไปสู่ความสมบูรณ์พูนสุข ทั้งนี้เป็นผลมาจากการแสวงหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมที่ต้องการแก้ไขวิกฤตในชีวิตอย่างรวดเร็ว โดยมีความคิดเบื้องหลังว่าเมื่อพระราชูเป็นสาเหตุของความทุกข์ในชีวิต การหันมาบูชาพระราชูก็เป็นเสมือนการอ้อนวอนให้พระราชูพอใจเพื่อที่จะงด

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในโครงการ “สัญลักษณ์พระราชูในงานศิลปะ: การสืบทอด การสร้างสรรค์ และความสำคัญด้านคติความเชื่อในสังคมไทย โดยได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

** อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ติดต่อได้ที่: prasirt_cru@hotmail.co.th

การประทานทุกข์ โทษและภัยให้กับมนุษย์และกลับบันดาลสุขสมหวังให้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดการสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่ หลากหลายรูปแบบเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ที่ต้องการจะบูชาพระราหู ในขณะเดียวกันผู้สร้างพระราหูก็ได้ให้ความหมายใหม่กับพระราหูจากสัญลักษณ์ในทางโหราศาสตร์ให้เป็นผู้ประทานความสุขและความสมบูรณ์ให้กับชีวิตมนุษย์

คำสำคัญ: ประติมากรรมพระราหู; สัญลักษณ์พระราหู

Rahu, the God of Fortune and Wealth: The Resignification of the Rahu Symbol in Thai Society*

Prasirt Runra**

Abstract

The purpose of this paper was to study the resignification of the Rahu symbol in Thai society by examining Rahu sculptures in the central and eastern regions of Thailand which have been cast in increasingly large numbers in contemporary (1997-2017) Thai society.

According to the research results, it was evident that Rahu previously symbolized maleficence or misfortune, as reflected by the ritual of Rahu expulsion that was performed during a solar eclipse and the curse-dispelling ritual that was performed during Rahu's malefic intervention or maturity according to the principles of astronomy. Nonetheless, at present, Rahu has been re-signified to symbolize fertility, abundance, fortune, and life transitions towards prosperity and happiness. Such resignification is accounted for by Thai society's pursuit of a mental anchor, specifically, an immediate remedy for life

* This article is part of a research project entitled "The Rahu: Symbol in the Arts as well as the Importance of the Rahu Belief in Thai Society" funded by Thailand Research Fund (TRF).

** Assistant Professor, Department of Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, e-mail: prasirt_cru@hotmail.co.th

crises. The rational behind this is that since Rahu is considered to be the cause of life suffering, the worship of Rahu serves as a means of propitiating him so that he forebears inflicting misfortune, punishment, and woe upon humans and instead bestows happiness and fulfillment. Such reasoning was a factor contributing to the construction of large Rahu sculptures of various forms in response to the needs of Rahu worshippers. At the same time, creators of Rahu images have also redefined the Rahu symbol by identifying him as the god who bestows happiness and prosperity on humans rather than misfortune and maleficence.

Keywords: Rahu sculpture; Rahu symbol

1. บทนำ

ในสังคมไทยส่วนใหญ่รับรู้กันว่า “ราหู” หมายถึงยักษ์หรืออสูรที่มีกายเพียงครึ่งท่อน มักปรากฏในลักษณะที่กำลังกลืนกินพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ หรือทำท่าทางที่คอยดักจับพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ซึ่งมาจากตำนานสุริยคราสและจันทรคราส ความหมายในลักษณะดังกล่าวนี้สร้างมาจากคติความเชื่อเกี่ยวกับตำนานพระราหูที่ว่า ยักษ์ชื่อว่าพระราหูผู้เป็นโอรสของนางสิงหิกาในขณะที่ประกอบพิธีกรรมกวนน้ำอมฤตของเทวดาและอสูร พระราหูได้ขโมยตีม้วนน้ำอมฤต พระอาทิตย์กับพระจันทร์ซึ่งนั่งอยู่ด้วยกันได้ฟ้องแก่พระนารายณ์ว่ามีอสูรตนหนึ่งได้ตีม้วนน้ำอมฤตแล้ว พระนารายณ์จึงตัดเศียรอสูรคือพระราหูเพื่อลงอาญา แต่เพราะพระราหูได้ตีม้วนน้ำอมฤตไปแล้ว ดังนั้นจึงไม่ตายแต่กายขาดเหลือเพียงครึ่งท่อน ด้วยความแค้นพระราหูจึงคอยพยายามกลืนกินพระอาทิตย์และพระจันทร์

สำหรับมิติทางวัฒนธรรมไทย ความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูเป็นความเชื่อที่สืบมาจากทั้งพราหมณ์และพุทธ พร้อมทั้งผสมกับวัฒนธรรมความเชื่อดั้งเดิม กล่าวคือความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่ได้รับการอ้างอิงถึงบ่อยได้แก่ ประเด็นที่กล่าวถึงการที่พระราหูขโมยน้ำอมฤตในพิธีกวนเกษียรสมุทร สำหรับอิทธิพลความเชื่อในพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องเล่าในพระสูตรที่กล่าวถึงพระราหูไล่จับพระอาทิตย์และพระจันทร์แต่ต้องยอมแพ้ต่ออำนาจของพระพุทธรูปเจ้ารวมไปถึงเรื่องเล่าพระราหูที่ปรากฏในคัมภีร์ไตรภูมิซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทย สำหรับกลุ่มคนตระกูลไทเองก็มีความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูว่าเหตุการณ์สุริยคราสและจันทรคราสเกิดจากกบกินเดือนกินตะวัน อย่างไรก็ตามชุดความเชื่อทั้งพราหมณ์ พุทธ และท้องถิ่นเหล่านั้นนำไปสู่การเชื่อมโยงความเชื่อชุดเดียวกันว่าช่วงเวลาอุปคราสดังกล่าวเป็นลางร้ายซึ่งมีสาเหตุมาจากอิทธิพลของพระราหู ดังนั้นในช่วงเวลาคราสจึงมีพิธีหรือวิธีการขับไล่พระราหูต่างๆ เช่น การจุดประทัด ยิงปืน หรือตีเกราะเคาะไม้ เพื่อเป็นการขับไล่ความชั่วร้ายและอัปมงคลให้ออกไป (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2542)

ในปัจจุบันหลายวัดในประเทศไทยนิยมสร้างสัญลักษณ์พระราหูในลักษณะประติมากรรมขนาดใหญ่เพื่อเป็นพื้นที่ในการบูชาพระราหูเป็นการเฉพาะ หรือบางวัด

อาจมีการจัดพิธีกรรมบูชาพระราหูเป็นเทศกาลใหญ่ควบคู่กันไปด้วย ทั้งนี้ประชาชนจำนวนมากก็นิยมเดินทางไปไหว้ขอพรจากพระราหูเพื่อเป็นการเสริมสิริมงคลให้กับตนเอง โดยเฉพาะการขอพรเพื่อให้ชีวิตมีความสุขในปัจจุบันหรือโลกียสุขมากกว่าจะมุ่งหวังความสุขจากโลกหน้าด้วยการสั่งสมบุญเหมือนความเชื่อของคนในอดีต ปรากฏการณ์การนิยมกราบไหว้บูชาพระราหูเพื่อความสุขปัจจุบันดังกล่าวเป็นเหมือนภาพสะท้อนสังคมไทยกับลัทธิพิธีกรรมบูชาเทพสมัยใหม่ที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

เอกรินทร์ พึ่งประชา ได้ศึกษาเกี่ยวกับพระราหูในสังคมไทย ในงานวิจัยเรื่อง พระราหู: “ประเพณีประติษฐ์” แห่งวัดศีรชะทอง (2545) ผลการศึกษาสรุปว่า พิธีกรรมบูชาพระราหูวัดศีรชะทองนั้นก่อตัวขึ้นจากความเชื่อเดิมเกี่ยวกับพระราหูสัมพันธ์กับบรรพบุรุษลาวเวียง วัดศีรชะทอง และการอ้างอิงใหม่ โดยการสร้างพิธีกรรมบูชาพระราหูในรูปแบบใหม่ ผลของการกระทำดังกล่าวจึงทำให้วัดศีรชะทองถูกยกให้เป็นต้นตำรับความเชื่อเรื่องพระราหู อย่างไรก็ตามในงานวิจัยเรื่องดังกล่าวนำเสนอตำรับความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระราหูในขอบเขตเฉพาะวัดศีรชะทอง จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นเพียงมิติหนึ่งของความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูในสังคมไทยเท่านั้น แต่ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะขยายขอบเขตการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมพื้นที่บริเวณภาคกลางและภาคตะวันออก เพื่อยืนยันและสะท้อนให้เห็นว่าพิธีกรรมบูชาพระราหูนอกจากจะเป็นประเพณีประติษฐ์หรือพิธีกรรมประติษฐ์แล้ว ยังเป็นการประติษฐ์สร้างความหมายเชิงสัญลักษณ์ใหม่ของพระราหูที่ต่างไปจากความหมายในอดีตอย่างชัดเจน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายของสัญลักษณ์พระราหูว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดความเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์พระราหูซึ่งแต่เดิมมีความหมายเกี่ยวกับความชั่วร้ายซึ่งเป็นความหมายหลักสำคัญของพระราหูที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของกลุ่มคนในวัฒนธรรมไทยมาอย่างช้านาน แต่ในปัจจุบันสังคมไทยกลับนิยามความหมายใหม่ของพระราหูให้เป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสุขสมบูรณ์และความสุขในชีวิตปัจจุบันอันเป็นการสร้างความหมายที่ย้อนแย้งกับความหมายเดิม

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยา ด้วยการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยคาดหวังงานวิจัยนี้จะมีประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เนื่องจากจะช่วยให้เข้าใจพลวัตของระบบความคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทย งานวิจัยนี้จึงเป็นเสมือนการถอดรหัสทางความคิดของคนในสังคมไทย ที่จะช่วยให้เข้าใจรากเหง้าทางความคิด และวัฒนธรรมความคิดของคนไทยได้ดีขึ้น

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทย ผ่านงานประติมากรรมพระราหูในเขตพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการสร้างประติมากรรมพระราหูเพื่อเป็นสถานที่บูชาเป็นการเฉพาะแพร่กระจายเป็นจำนวนมาก

3. แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัย

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสัญลักษณ์

การสร้างสัญลักษณ์ความเชื่อในวัฒนธรรมของมนุษย์ล้วนแล้วแต่มีความหมายซึ่งแฝงอยู่ตามความเชื่อและวัฒนธรรม คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) ได้เสนอว่าแนวคิดวัฒนธรรมบ่งชี้ถึงรูปแบบของความหมาย (pattern of meanings) ที่ได้รับสืบทอดกันมาในฐานะรูปของสัญลักษณ์ เป็นระบบของแนวคิดที่ได้รับสืบทอดกันมา (inherited conceptions) และเป็นการแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งผู้คนใช้ในการติดต่อสื่อสาร เก็บรักษาไว้ และพัฒนาเพื่อสร้างเสริมความรู้เกี่ยวกับชีวิตและทัศนะที่มีต่อชีวิต (Clifford Geertz อ้างถึงใน ม.ร.ว.อкин รพีพัฒน์, 2551, น. 76)

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่

การศึกษามโนทัศน์หน้าที่ของข้อมูลคติชนเป็นแนวทางหนึ่งในการวิจัยทางคติชนวิทยา สุกัญญา สุจนายา (2548, น. 2-3) ได้อธิบายไว้ว่า “นักคติชนรับแนวคิดนี้มาจากทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ของนักมานุษยวิทยา ทฤษฎีนี้ นักสังคมวิทยาได้นำมาใช้กับระบบสังคมโดยมองว่าสังคมก็คือระบบใหญ่ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยหลายระบบ ระบบต่างๆ มีความสัมพันธ์กันและมีหน้าที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ถ้าเกิดบางอย่างขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่นๆ ด้วย ทฤษฎีนี้จึงใช้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งประกอบขึ้นเป็นสังคม”

ในกลุ่มนักมานุษยวิทยาหน้าที่นิยมนี้ บรอนิสลอร์ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมของมนุษย์ไว้ 4 ประการ โรเจอร์ เอ็ม กีซิง (Roger M. Keesing and Felix M. Keesing, 1971, pp. 302-303) ได้รวบรวมแนวคิดบทบาทหน้าที่ของมาลินอฟสกีไว้ในหนังสือเรื่อง *New Perspectives in Cultural Anthropology* สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ประการที่ 1 ศาสนามีบทบาทในการให้คำอธิบายหรือตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ทำไม” และมีหน้าที่แสวงหาคำตอบว่า “ทำไม” สิ่งต่างๆ จึงปรากฏขึ้น ซึ่งกระบวนการคิดในลักษณะนี้เป็นการแสวงหาคำตอบด้วยปัญญาจิตวิเคราะห์หาเหตุผลของมนุษย์

ประการที่ 2 ศาสนามีหน้าที่อธิบายเหตุผลเกี่ยวกับความเชื่อพื้นฐานในสังคม อีกทั้งยังมีบทบาทในการกำหนดกฎทางสังคม ตลอดจนธำรงรักษามาตรฐานที่สังคมกำหนดขึ้นในสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของศาสนาจึงมีแนวโน้มที่จะผลานสถาบันทางสังคม

ประการที่ 3 ศาสนามีหน้าที่ในการสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ดังนั้นศาสนาจึงสะท้อนบทบาทดังกล่าวผ่านพิธีกรรม เมื่อใดก็ตามที่คนในสังคมหรือกลุ่มวัฒนธรรมใดประสบปัญหาหรืออยู่ในวิกฤตการณ์ มนุษย์จะใช้พิธีกรรมทางศาสนาผนวกกับความคิดเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติเพื่อขจัดปัญหา ดังนั้นมนุษย์จึงได้ประกอบ

พิธีกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับความเชื่อในระบบสังคมตลอดจนวัฒนธรรมของตน เพื่อความมั่นคงทางจิตใจในสังคมและวัฒนธรรมของตน

ประการที่ 4 ศาสนามีหน้าที่ในการประสานสังคม ดังนั้นศาสนาจึงสะท้อนบทบาทผ่านพิธีกรรมและประเพณีที่สอดคล้องกับความเชื่อในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดทางศาสนาสามารถอธิบายความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีโลกและชีวิต ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางระบบสังคมกับระบบจริยธรรมให้ดำเนินในวิถีทางเดียวกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลประติมากรรมสัญลักษณ์พระราหูที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในช่วงเวลาหลังเหตุการณ์สุริยุปราคาเต็มดวงในประเทศไทยครั้งสำคัญคือเมื่อ พ.ศ.2538 และในช่วงเวลาต่อเนื่องจากนั้นได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของไทย คือ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” พ.ศ.2540 ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวัดที่มีสัญลักษณ์ประติมากรรมพระราหูที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ชุมชนภาคกลางและภาคตะวันออก และมีประชาชนนอกพื้นที่นิยมมาสักการบูชาหรือประกอบพิธีกรรมจำนวนทั้งสิ้น 15 วัด โดยได้เก็บข้อมูลในช่วง พ.ศ. 2558-2560 ดังนี้

1) วัดขุนจันทร์	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
2) วัดเจ้าอาม	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
3) วัดไทรมิตรวิทยาราม	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
4) วัดบางจาก	จังหวัดนนทบุรี
5) วัดศิระทอง	จังหวัดนครปฐม
6) วัดท่าไม้	จังหวัดสมุทรสาคร
7) วัดบางหญ้าแพรก	จังหวัดสมุทรสาคร
8) วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร	จังหวัดสมุทรสาคร
9) วัดบางโกลนทอง	จังหวัดสมุทรปราการ

10) วัดทอใหญ่	จังหวัดชลบุรี
11) วัดช่องแสมสาร	จังหวัดชลบุรี
12) วัดห้วยใหญ่	จังหวัดชลบุรี
13) วัดสนามจันทร์	จังหวัดฉะเชิงเทรา
14) วัดสมานรัตนาราม	จังหวัดฉะเชิงเทรา
15) วัดหนองอ้อ	จังหวัดจันทบุรี

5. ผลการวิจัย

คนในสังคมไทยส่วนใหญ่มีความเชื่อทั้งเรื่องกรรมในแบบพุทธศาสนาและพลังเหนือธรรมชาติแบบพราหมณ์และผี รวมทั้งผนวกความเชื่อโหราศาสตร์หรือโชคลางเข้าด้วย ทั้งนี้ในสังคมไทยอาจจะเป็นการยากที่จะแยกความเชื่อเหล่านั้นออกจากกันได้อย่างชัดเจน ความเชื่อในชุดดังกล่าวจึงเป็นการประกอบสร้างชุดความเชื่อในรูปแบบของสังคมไทยโดยเฉพาะ ดังนั้นคนไทยส่วนใหญ่จึงมีความเชื่อว่าสิ่งที่ดีในชีวิตอาจเกิดจากกระทำในปัจจุบันหรือบุญในอดีตก็ได้ ส่วนสิ่งที่ไม่ดีในชีวิตก็อาจจะเกิดได้จากทั้งผลของกรรมหรืออาจเกิดจากเคราะห์ร้ายที่เทพหรือพลังเหนือธรรมชาติดลบันดาลขึ้นก็ได้

พระราหูซึ่งเป็นหนึ่งในเทพฝ่ายบาปเคราะห์จึงเป็นเทพที่มีอิทธิพลต่อชุดความคิดในด้านโชคลาภร้ายของคนไทยเสมอมา ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นได้จากการยอมรับว่าพระราหูเป็นเสมือนตัวเคราะห์ หากผู้ใดก็ตามที่รู้สึกว่าตนเองมีเคราะห์หรือหมอดูผู้ทำนายดวงชะตาทายว่าชะตาชีวิตตกพระราหู ก็มักจะแนะนำให้ไปบูชาพระราหูเพื่อเป็นการสะเดาะเคราะห์ เสริมดวงชะตา เพราะในเชิงโหราศาสตร์พระราหูเป็นสัญลักษณ์แห่งการทำนายในด้านที่ไม่เป็นมงคลต่อชีวิตเสียส่วนมาก ทั้งนี้การเน้นย้ำชุดความเชื่อโหราศาสตร์นี้ก็มีตำนานรองรับทั้งในแบบพุทธ พราหมณ์และผีอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังจากช่วงเหตุการณ์สุริยุคราสเต็มดวงในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2538 และสืบต่อถึงช่วงเวลาเกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของไทย คือ “ต้มยำกุ้ง” เมื่อ พ.ศ.2540 ได้เกิดกระบวนการบูชาพระราหูและสร้างประติมากรรมพระราหูมากขึ้นโดยลำดับ จนถึงปัจจุบันความเชื่อเรื่องพระราหูก็ยังดำรงอยู่และเกิดการสร้างความหมายใหม่เพื่อที่จะได้บูชาพระราหูได้ตลอดเวลา ดังจะกล่าวถึงต่อไป

6. การสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของพระราหูในสังคมไทย: การเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่าการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทย 2 ประการ ได้แก่ 1) พระราหูเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และโชคลาภ และ 2) พระราหูเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านชีวิตวิกฤตไปสู่ความสมบูรณ์พูนสุข ดังนี้

6.1 พระราหู: สัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์และโชคลาภ

การสร้างสรรค์ความหมายให้พระราหูเป็นเทพแห่งโชคลาภ ถือว่าเป็นการสร้างสรรคความหมายใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความหมายนี้น่าจะเกิดขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ซึ่งเป็นช่วงที่นิยมสร้างสัญลักษณ์พระราหูเนื่องจากเพิ่งผ่านเหตุการณ์สุริยุปราคาเต็มดวงในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2538 เดิมที่ผู้บูชาสัญลักษณ์พระราหูน่าจะบูชาเพื่อขอให้พ้นเคราะห์ภัยทางเศรษฐกิจจากวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง พ.ศ.2540 โดยใช้ของดำ 8 อย่างเป็นสัญลักษณ์ตัวแทนความมั่งมี ชัยชนะ โชคดี และความสำเร็จ (ดูการอธิบายตีความความหมายของเครื่องบูชาพระราหูเพิ่มเติมในประเสริฐ รุณรา, 2560 น. 48-50) และเมื่อผู้บูชาพระราหูสามารถผ่านพ้นวิกฤตเศรษฐกิจ ตลอดจนมีความมั่นคงทางการเงินเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม บัจจุบันนี้อาจเป็นมูลเหตุให้เกิดการตีความสัญลักษณ์ใหม่ว่าพระราหูเป็น

สัญลักษณ์ของโชคลาภ และบ่งนัยถึงความร่ำรวยเงินทอง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นผ่านการสร้างรูปเคารพพระราหูปางประทานทรัพย์ เป็นต้น

อนึ่ง ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การให้ความหมายว่าพระราหูเป็นสัญลักษณ์ของโชคลาภอาจเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงคติความเชื่อระหว่างพระราหูกับท้าวเวสสุวรรณซึ่งเป็นเทพแห่งขุมทรัพย์และเป็นมหาเทพแห่งความร่ำรวย มั่งคั่ง รักรักษาสมบัติของเทวโลก ทั้งในกลุ่มเทพเจ้าผู้ปกครองทิศทั้งสี่ ท้าวเวสสุวรรณยังเป็นเจ้านายปกครองดูแลพวกยักษ์ด้วย ชุดความเชื่อนี้เป็นผลมาจากคติไตรภูมิที่อธิบายว่าบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีเทพผู้รักษาทิศทั้งสี่หรือโลกบาล โดยเฉพาะที่กำหนดไว้ในมหาสมยสูตรก็มีข้อความตรงกับไตรภูมิ (กรมศิลปากร, 2546, น. 14) ดังนั้น การสร้างชุดความคิดว่าพระราหูกับท้าวเวสสุวรรณเป็นยักษ์เหมือนกัน และท้าวเวสสุวรรณเป็นเจ้าแห่งยักษ์และเป็นเทพแห่งขุมทรัพย์ จึงเป็นการหยิบยกรูปภาคจากตำนานของเทพต่างองค์กันแต่เป็นที่รู้จักอยู่แล้วผนวกเข้ากับชุดความคิดที่ผู้สร้างต้องการให้เกิดขึ้นกับพระราหูในแบบใหม่ และการให้ความหมายเช่นนี้จึงเป็นเรื่องที่ง่ายต่อการสร้างกระแสใหม่ทางความเชื่อ เนื่องจากคนไทยก็รับรู้เพียงผิวเผินว่าทั้งพระราหูและท้าวเวสสุวรรณเป็นยักษ์เหมือนกัน ลักษณะเช่นนี้คือการใช้วิกฤตทั้งสถานการณ์สังคมและสร้างชุดความเชื่อให้พระราหูใหม่เพื่อให้ผู้คนเดินทางเข้ามาบูชาพระราหู ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะที่พบเสมอในสังคมไทย

6.2 พระราหู: สัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านชีวิตวิกฤตไปสู่ความสมบูรณ์พูนสุข

ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การสร้างสรรค์ความหมายว่าพระราหูเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนผ่านในฐานะผ่านจากทุกข์ไปหาสุขเป็นผลมาจากการขยายขอบเขตบทบาทของพระราหูในทางโหราศาสตร์ กล่าวคือในทางโหราศาสตร์จะพยากรณ์ความเปลี่ยนแปลงจากตำแหน่งของดวงดาวที่เปลี่ยนแปลงไป เรียกว่า “ดาวย้าย” หรือ “เคลื่อนราศี” ปรากฏการณ์ดาวราหูย้ายเข้าสู่ราศีใดในทางโหราศาสตร์ส่วนมากจะมีหลักพยากรณ์ไปในทิศทางที่ไม่ดี บทบาทของพระราหูในทางโหราศาสตร์ดังกล่าวน่าจะเป็นต้นเค้าของการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ว่า พระราหูเป็นสัญลักษณ์ของ

การเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ย่อมมีความกลัวการเปลี่ยนแปลงหรือความไม่แน่นอนอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงในทางที่ตนเองรู้สึกว่าเป็นผลดีกับตนเอง จึงพยายามดิ้นรนแสวงหาวิธีการบูชาเทพเพื่อแก้ไข ดังจะเห็นได้จากการสร้างสรรค์ความหมายว่าพระราหูเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสัญลักษณ์ในวงการต่างๆ เช่นการใช้พระราหูเป็นสัญลักษณ์อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ ย่อมสะท้อนความคิดว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ดี หรือการใช้พระราหูเป็นสัญลักษณ์แทนบุคคลก็ย่อมเสนอความคิดว่าบุคคลนั้นๆ เป็นคนไม่ดี จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงหรือขจัดออกจากสังคม เป็นต้น

การใช้พระราหูเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยปัจจุบันนั้น เป็นความคิดเกี่ยวกับพระราหูที่สืบทอดองค์ความรู้มาทางโหราศาสตร์ที่เมื่อดาวราหูโคจรมาเสวยหรือแทรกในช่วงเวลาใดก็ตาม คำพยากรณ์ก็มักจะทำนายลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางไม่ดี ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ที่สืบทอดมาจากอดีตก็ได้นำไปสู่การตีความทางความหมายของสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยปัจจุบันด้วย

การใช้สัญลักษณ์พระราหูในมิตินี้จึงเป็นภาพสะท้อนของการต้องการขับไล่สิ่งไม่ดีและเมื่อสิ่งที่ไม่ดีผ่านพ้นไปแล้วก็จะเกิดสิ่งดีเข้ามาแทน ดังนั้นจุดสำคัญของชุดความคิดนี้คือเร่งขับไล่สิ่งที่ไม่ดีออกไป พระราหูจึงใช้เป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนเพื่อจะนำไปสู่สิ่งที่ดีมีสุขของชีวิต

การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูแนวใหม่จึงเป็นปัจจัยในการสร้างงานประติมากรรมพระราหูและเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้มีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าปัจจัยการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูของผู้สร้างเป็นผลมาจากแรงขับทางด้านจิตใจที่เต็มไปด้วยความเชื่อในอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติของผู้เสพ เมื่อบุคคลรู้สึกว่าเป็นปกติสุข ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤตกับชีวิต การได้รับรู้ว่าช่วงเวลาแห่งพระราหูเคลื่อนออกไปก็คือสัญลักษณ์ของการพ้นวิกฤตชีวิตและจะทำให้มีกำลังใจที่จะอดทนรอโอกาสใหม่ที่จะเข้ามา

7. ประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่: ภาพสะท้อนความหมายใหม่ที่เป็นรูปธรรม

จากปรากฏการณ์การสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยระหว่าง พ.ศ.2540-2560 ที่ผ่านมา พบว่ามีการผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูในงานประติมากรรมอย่างหลากหลายและแพร่หลาย (ดูเพิ่มเติมในประเสริฐ รุณรา, 2560, น. 91-125) ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากเหตุผลในการสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยปัจจุบัน 2 ประการ ได้แก่ 1) การผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูเพื่อสร้างมูลค่า และ 2) การผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูเพื่อดึงดูดผู้คนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรม

7.1 การสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่ในวัดพุทธเพื่อสร้างมูลค่า



ภาพที่ 1. ประติมากรรมพระราหู วัดท้อใหญ่ จังหวัดชลบุรี
(ที่มา: ประเสริฐ รุณรา)

ในช่วง พ.ศ.2540-2560 พบว่าวัดในประเทศไทยจำนวนมากมีการสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูรูปแบบใหม่ๆ และมีขนาดใหญ่สะดุดตาเพิ่มขึ้น เหตุผลประการหนึ่งที่สำคัญในการสร้างสรรคสัญลักษณ์ใหม่นี้ ก็เพื่อการผสมผสานคติความเชื่อ

เกี่ยวกับพระราหูเพื่อสร้างมูลค่า ทั้งในด้านมูลค่าของวัตถุมงคลและมูลค่าเงินบริจาคที่เกิดจากจำนวนผู้ที่เดินทางมาวัดหรือแสวงบุญ

บทบาทหน้าที่ของพระราหูในฐานะสัญลักษณ์ที่รับรู้ทั่วกันจัดเป็นสัญลักษณ์สากลที่มีรูปแบบเฉพาะที่โดดเด่น สะดุดตา เมื่อใดก็ตามที่วัดใดวัดหนึ่งมีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ประติมากรรมพระราหูขึ้นมาใหม่ สัญลักษณ์ดังกล่าวจะมีบทบาทเป็นอย่างมากในการดึงดูดให้ผู้เดินทางมาที่วัดเพิ่มมากขึ้น ประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่จึงมักจะปรากฏในวัดราษฎร์ขนาดเล็กอยู่ใกล้ชุมชนหรืออยู่ในชุมชนขนาดเล็ก เช่น วัดท้อใหญ่ จังหวัดชลบุรี วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น วัดเหล่านี้มีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูเป็นรูปเคารพขนาดใหญ่ ทำให้มีผู้เดินทางมาสักการะเป็นจำนวนมาก ทั้งที่การเดินทางเข้าออกก็มีความยากลำบาก



ภาพที่ 2. ประติมากรรมพระราหู วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร จังหวัดสมุทรสาคร
(ที่มา: ประเสริฐ รุณรา)

ในขณะเดียวกัน เมื่อมีผู้เดินทางมาสักการะมากขึ้น ทางวัดก็เริ่มจัดพิธีสวดบูชาพระราหู ส่งผลให้มีผู้เดินทางมาที่วัดเพิ่มมากกว่าปกติอีก จากนั้นมีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูแบบใหม่ขึ้นมาในรูปแบบวัตถุมงคลเพื่อเช่าบูชา ทำให้มีผู้เดินทางมาเช่าวัตถุมงคลที่วัดแล้วนำไปจำหน่ายผ่านแผงพระหรือเว็บไซต์ จนส่งผลให้วัตถุมงคลดังกล่าวมีมูลค่าทางการค้าสูงขึ้นหลายเท่าตัว วัดเหล่านี้จากเดิมเป็นวัดขนาดเล็ก อยู่ในบริเวณที่เข้าถึงได้ยาก ไม่มีชุมชนแวดล้อมจึงเป็นผลให้วัดไม่

ค่อยมีงบประมาณในการพัฒนาสถานที่มากขึ้น แต่เมื่อมีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูขึ้นกลับส่งผลให้มีผู้สนใจเดินทางมาวัดจากทั่วสารทิศ จนทำให้วัดเหล่านี้เป็นวัดที่มีชื่อเสียง อันนำไปสู่การมีรายได้มาปรับปรุงพัฒนาวัด

จากกรณีศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า เป็นเพียงหนึ่งปรากฏการณ์การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยเท่านั้น และเป็นต้นแบบของการผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูเพื่อสร้างมูลค่าผ่านการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่โดดเด่นจึงนำไปสู่การเลียนแบบและทำตามกันของวัดต่างๆ กล่าวคือ วัดในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีการสร้างสรรค์สัญลักษณ์หนึ่งอาจมีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูอื่นๆ เช่น การสร้างสัญลักษณ์พระราหูปางใหม่ๆ การจัดสร้างในลักษณะวัดตุ้มงคฺล หรือของที่ระลึกที่เกี่ยวข้องกับพระราหู เป็นต้น การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ในรูปแบบนี้ย่อมจะสร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะให้กับวัดและนำไปสู่การสร้างรายได้ อย่างไรก็ดีแล้วแต่จะต้องมีจุดเริ่มต้นมาจากการสร้างประติมากรรมที่มีขนาดใหญ่และจัดพิธีกรรมบูชา

หากพิจารณาปรากฏการณ์การผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูเพื่อสร้างมูลค่าที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีความน่าสนใจอย่างมาก เนื่องจากการเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามบ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในงานศิลปะเป็นปรากฏการณ์ต้นแบบของการผสมผสานคติความเชื่อทางโหราศาสตร์ พิธีกรรม และพุทธพาณิชย์เข้าไว้ด้วยกัน แต่ทั้งนี้วัดก็จำเป็นต้องอิงอาศัยการสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่เพื่อเป็นเครื่องจูงใจให้คนเข้าวัด เพราะหากไม่มีคนเข้าวัด วัดก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในกระแสสังคมปัจจุบัน ซึ่งผู้คนหวังผลตอบแทนจากการทำบุญในโลกนี้ทันที

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ไม่ใช่แต่การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในงานประติมากรรมแบบใหม่ๆ เท่านั้นที่จะสร้างกระแสให้คนเข้ามาวัดเพื่อสละเงินทำบุญ หากมีการสร้างสัญลักษณ์อื่นใดแล้วได้รับความนิยมและมีนิยามความหมายใหม่ที่ตรงกับกลุ่มคนในสังคมโลกาภิวัตน์ สัญลักษณ์นั้นย่อมมีการแพร่หลายและสามารถสร้างมูลค่าได้เช่นเดียวกับประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่อย่างแน่นอน

พระราชูจึงมีลักษณะเป็นสินค้าที่มีการสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ถึงแม้ว่าสัญลักษณ์พระราชูเหล่านั้นจะได้เป็นรูปแบบที่ถูกต้องตามตำนานหรือรูปแบบที่เหมาะสมกับสถานที่ เพียงสร้างขึ้นให้มีขนาดใหญ่สะดุดตาเพื่อให้ผู้พบเห็นเกิดความศรัทธาหรือสนใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้สอดคล้องกับหลักการทางด้านการค้าการลงทุนทางเศรษฐศาสตร์คือ

หากพิจารณาเกี่ยวกับหลักพุทธพาณิชย์ การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราชูเป็นไปในแง่หลักอุปสงค์ อุปทาน ซึ่งวันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ (2551, น. 24) ได้กล่าวอธิบายโดยสรุปได้ว่าอุปสงค์ (demand) หมายถึง ความต้องการซื้อสินค้าหรือบริการ ณ ระดับราคาต่างๆ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอุปสงค์จะประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. ความต้องการที่จะซื้อ (will to buy)
2. ความสามารถในการจ่ายเพื่อซื้อ (ability to pay)

ในเบื้องต้น กฎของอุปสงค์สำคัญ ก็คือ “หากกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ อุปสงค์หรือความต้องการซื้อสินค้าจะลดลง เมื่อราคาสินค้าแพงขึ้นหรือสูงขึ้น และอุปสงค์หรือความต้องการซื้อสินค้าจะเพิ่มขึ้น เมื่อราคาสินค้าถูกลง”

การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ประติมากรรมพระราชูจึงไม่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องหรือขนาดสัดส่วนหรือแม้กระทั่งไม่ต้องคำนึงถึงรูปแบบตามตำนาน เพราะหากคำนึงถึงปัจจัยด้านความถูกต้องหรือตำนานต่างๆ เหล่านั้น ต้นทุนการผลิตก็จะสูงขึ้น ดังนั้นการสร้างประติมากรรมพระราชูจึงเป็นแต่เพียงสร้างให้ดูเป็นยักษ์และมีรูปแบบที่ใหญ่โตสะดุดตาเป็นพวและสำคัญก็คือต้องเสร็จโดยเร็วเพื่อจะได้มีช่วงเวลาที่ตักตวงผลประโยชน์จากผู้ศรัทธาก่อนที่กระแสความนิยมจะลดลง

อีกปัจจัยหนึ่งในการการค้าที่มีผลต่อการสร้างประติมากรรมพระราชูก็คือ กฎของอุปทาน (supply) หมายถึง ความต้องการจะขายสินค้าหรือบริการของผู้ขาย ณ ระดับราคาต่างๆ ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อให้ได้กำไรสูงสุด โดยอุปทานจะประกอบไปด้วย 2 ส่วน ได้แก่

1. ความต้องการที่จะขาย (will to sell)
2. ความสามารถในการผลิต (ability to produce)

กฎของอุปทานคือ “หากกำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ อุปทานหรือความต้องการขายสินค้าจะลดลง เมื่อราคาสินค้าถูกลง และอุปทานหรือความต้องการขายสินค้าจะเพิ่มขึ้น เมื่อราคาสินค้าแพงขึ้น” (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2551, น. 33)

ในแง่ของกฎอุปทาน ผู้สร้างพระราชวังต้องจัดสร้างพระราชวังในรูปแบบที่คนสนใจและกระตุ้นความสนใจของผู้ศรัทธา โดยสร้างให้มีรูปแบบที่หลากหลาย แปลก และแตกต่างจากที่อื่นๆ

เมื่อพิจารณาจากหลักด้านการค้าการลงทุนดังกล่าว การสร้างสรรคัลักษณะพระราชวังในปัจจุบันก็ยังคงเพิ่มสูงขึ้นและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้น จึงเป็นข้อบ่งชี้ให้เห็นถึงความต้องการเสพความศักดิ์สิทธิ์ของพระราชวังของคนในสังคมและการแข่งขันกันสร้างพระราชวังของกลุ่มคนผู้ได้ผลประโยชน์อย่างต่อเนื่อง

7.2 การสร้างประติมากรรมพระราชวังขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดผู้คนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรม

สังคมไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าการหลอมรวมความเชื่อทั้งพุทธ ผี และพราหมณ์ และอาจรวมความเชื่อในวัฒนธรรมจีนไว้ด้วยชนิดที่แยกออกจากกันได้ยาก ชุดความเชื่อดังกล่าวมีส่วนสร้างปรากฏการณ์การสร้างสรรคัลักษณะประติมากรรมพระราชวังในสังคมไทยปัจจุบัน ทั้งนี้พิธีกรรมการกราบไหว้บูชาพระราชวังเป็นภาพสะท้อนให้เห็นข้ออ้างความต้องการความสงบทางจิตใจตามแนวทางปรัชญาพุทธศาสนา การบูชาเพื่อปัดเป่าเคราะห์ร้ายและบูชาอำนาจเหนือธรรมชาติตามแบบการไหว้ผี การบูชาเพื่ออ้อนวอนในฐานะเทพศักดิ์สิทธิ์ตามแนวทางพราหมณ์-ฮินดู และการบูชาเพื่อแก้ชงตามคตินิยมแบบจีน ถึงแม้ว่าขณะที่บูชาสัญลักษณ์พระราชวัง ผู้บูชาก็ไม่อาจแยกได้ว่าตนเองบูชาตามคติใดกันแน่ อาจทราบเพียงแต่ว่าเป็นการบูชาเพื่อเสริมสิริมงคลและปัดเป่าเคราะห์ภัยให้กับตนเองเท่านั้น

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยพบว่า มีผู้คนหลากหลายกลุ่มนิยมเข้ามากราบไหว้และเข้าร่วมพิธีบูชาพระราชวังเป็นจำนวนมาก หากพิจารณาในด้านการหลอมรวมกลุ่มท้องถิ่นหรือชาติพันธุ์จะเห็นได้ว่า การสร้างสรรคัลักษณะประติมากรรม

8. พื้นที่แผ่ขยายประติมากรรมพระราหู: การเชื่อมความหมายใหม่
และเก่าเพื่อสร้างมูลค่า



การแผ่ขยายของการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยปัจจุบัน
ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ามีการแพร่กระจายใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การแผ่ขยายจาก

พื้นที่ส่วนกลางไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปริมณฑล 2) การแผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่กันดารหรือเดินทางเข้าถึงได้ยาก และ 3) การแผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมโรงงาน

8.1 การแผ่ขยายจากพื้นที่ส่วนกลางไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและปริมณฑล

เนื่องจากสัญลักษณ์พระราหูเป็นสัญลักษณ์ที่มีการให้ความหมายใหม่ในมิติแห่งโชคลาภและความอุดมสมบูรณ์ การแพร่กระจายสัญลักษณ์พระราหูจึงเป็นการแพร่กระจายในพื้นที่ที่มีกลุ่มคนอพยพเข้ามาอยู่ใหม่ โดยเฉพาะในพื้นที่จากส่วนกลางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จันทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร ราชบุรี และเพชรบุรี ในส่วนนี้ผู้วิจัยมองว่าอาจจะเป็นเหตุมาจากการผสมผสานชุดความเชื่อพระราหูกับวัฒนธรรมความเชื่อเดิมของคนในกลุ่มภาคกลางที่ยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของพระราหูอยู่แล้ว

ผู้วิจัยพบว่าพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีการสืบทอดและสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพื้นที่ดังกล่าวยังหลงเหลือศิลปกรรมแบบอยุธยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะแบบสมัยอยุธยาซึ่งปรากฏสัญลักษณ์พระราหูหลายแห่ง และยังคงมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบัน และในขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลการสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูจากวัดศิระทอง จังหวัดนครปฐม ที่เป็นต้นแบบของพิธีกรรมประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องกับพระราหู (เอกรินทร์ พึ่งประชา, 2545)

การใช้สัญลักษณ์พระราหูในเขตดังกล่าวนี้จึงเป็นสื่อสะท้อนการเชื่อมมิติทางความเชื่อโดยไม่ขัดแย้งกับความเชื่อเดิมและในขณะเดียวกันก็ให้ภาพสะท้อนความใหม่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่จำเจอยู่เฉพาะพระเกจิหรือพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำถิ่นเท่านั้น

8.2 การแผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่กันดารหรือเดินทางเข้าถึงได้ยาก

การแผ่ขยายในลักษณะดังกล่าวนี้มีอย่างแพร่หลายในบริเวณพื้นที่ภาคกลาง โดยผู้วิจัยพบว่าวัดที่สร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในพื้นที่นี้มักเป็นวัดขนาดเล็กที่

เดินทางเข้าถึงได้ยากเพราะเดิมอาจจะเป็นพื้นที่สัญจรทางน้ำและในปัจจุบันพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่ที่เป็นชายขอบ ผู้คนเข้าไปเพื่อทำบุญบริจาคได้ยาก เช่น วัดบางจาก จังหวัดนนทบุรี วัดท่าไม้ จังหวัดสมุทรสาคร หรือบางครั้งเป็นวัดที่เคยประสบภัยพิบัติ เช่น วัดช่องแสมสาร จังหวัดชลบุรี ซึ่งเคยประสบอุทกภัยร้ายแรง เป็นต้น การสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในพื้นที่เหล่านี้สามารถช่วยให้มีคนเดินทางมาทำบุญที่วัดมากขึ้น สัญลักษณ์พระราหูจึงเป็นเสมือนการเปลี่ยนวิกฤตของวัดให้เป็นโอกาสในการพัฒนาวัดให้ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับการสร้างความหมายใหม่ให้กับพระราหูว่าเป็นเทพแห่งโชคลาภและเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส

ทั้งนี้ ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจเป็นผลของความคิดว่าการสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในบริเวณพื้นที่ของวัดได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ผนวกกับกระแสศรัทธาปรากฏเต็มดวงในช่วง พ.ศ.2538 เป็นต้นมา ทำให้วัดต่างๆ นิยมสร้างสรรค์สัญลักษณ์พระราหูในลักษณะรูปเคารพขนาดใหญ่อย่างแพร่หลาย จนกระทั่งเป็นผลให้สัญลักษณ์พระราหูเป็นที่คุ้นตาและแทรกซึมอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในสังคม

8.3 การแผ่ขยายเข้าไปในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมโรงงาน

การแผ่ขยายสัญลักษณ์พระราหูเข้าไปในพื้นที่เขตอุตสาหกรรมโรงงานนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าน่าจะเกิดขึ้นในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ.2540 ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการทำนายดวงเมืองในภาวะวิกฤต เจ้าอาวาสวัดหรือโจรอาจารย์บางท่านจึงร่วมมือกันสร้างประติมากรรมพระราหูภายในวัดใกล้บริเวณโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและปัดเป่าเคราะห์ร้าย

คติความเชื่อการบูชาพระราหูที่ผนวกกับการพยากรณ์ของโจรจารย์ในลักษณะดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดพิธีสวดบูชาพระราหูและเกิดพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระราหูในบริเวณหน้าประติมากรรมพระราหู และที่สำคัญที่สุดทำให้เกิดการตีความหมายใหม่ของสัญลักษณ์พระราหูในฐานะเทพแห่งโชคลาภผ่านกระแสเศรษฐกิจหรือเป็นสัญลักษณ์ให้พ้นจากวิกฤต ทำให้ได้รับความนิยมอย่าง

แพร่หลายเรื่อยมา พื้นที่ดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่อุตสาหกรรมภาคกลาง เช่น จังหวัดชลบุรี จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการสังเกตผู้วิจัยยังพบว่ากลุ่มคนที่นิยมเดินทางไปบูชาประติมากรรมสัญลักษณ์พระราหูในที่ต่างๆ มักเป็นกลุ่มผู้ที่ย้ายถิ่นฐานและแรงงานข้ามชาติซึ่งเดินทางมาทำงานในภาคอุตสาหกรรม กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ต้องพลัดบ้านเมืองของตนเพื่อแสวงหาโอกาสชีวิตที่ดีกว่า กลุ่มคนเหล่านี้ย่อมมีความรู้สึกเป็นทุกข์เพราะต้องพลัดพรากจากบ้านและจากคนที่รักมาทำงานไกล ในขณะเดียวกันก็ต้องทำงานเก็บเงินและใช้จ่ายอย่างประหยัดเพื่อจะได้กลับไปอยู่ที่บ้านเดิมของตน กลุ่มคนเหล่านี้เมื่อมีเวลาวางจากการทำงานมักเดินทางไปบูชาพระราหูหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากที่ทำงานมากนักและไม่เสียค่าใช้จ่ายมาก การเข้าไปกราบไหว้พระราหูของกลุ่มคนต่างๆ จึงเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นปรากฏการณ์การเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมและบทบาทที่พึงทางจิตใจของคนในสังคม

9. ผู้สร้างและผู้เสพสัญลักษณ์พระราหูเพื่อความร่ำรวย:

จุดประสงค์แตกต่าง แต่เป้าหมายร่วม

การสร้างสัญลักษณ์ประติมากรรมพระราหูในสังคมไทยก็เพื่อจุดประสงค์หลักในพิธีกรรมความเชื่อ ทั้งนี้ประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่ในสังคมไทยก็เป็นปรากฏการณ์การสร้างสรรค์สิ่งศักดิ์สิทธิ์แบบใหม่ๆ เช่นเดียวกับกับรูปเคารพอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน เช่น พระพิฆเนศ พระศิวะ เป็นต้น ความหลากหลายของกลุ่มเทพเหล่านี้มีขึ้นเพื่อใช้ตอบสนองพิธีกรรมหรือประเพณีการดำรงชีวิตตามการปรับเปลี่ยนของบริบทสังคม

ประติมากรรมพระราหูที่ปรากฏในสังคมไทยยังมีองค์ประกอบการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงคือกลุ่มผู้สร้าง คือกลุ่มบุคคลผู้สร้างประติมากรรมพระราหู กับกลุ่มผู้เสพ คือกลุ่มคนที่เคารพนับถือพระราหู

บุคคลทั้งสองกลุ่มมีจุดประสงค์การใช้สัญลักษณ์พระราหูต่างกัน กล่าวคือ ผู้สร้างประติมากรรมพระราหูมีจุดประสงค์เพื่อสร้างสัญลักษณ์พระราหูเพื่อชักนำคนให้เข้าร่วมกิจกรรมและมีกิจกรรมแบบต่อเนื่องยั่งยืน ในขณะที่กลุ่มผู้เสกส่วนใหญ่มีมุมมองเกี่ยวกับพระราหูเป็นเพียงพิธีกรรม คือช่วยกำจัดทุกข์โศกโรคภัยในบางครั้ง ที่ต้องการที่พึ่งแบบเฉพาะในช่วงเวลาพิเศษช่วงใดช่วงหนึ่ง ซึ่งโดยปกติกลุ่มผู้เสกกลุ่มนี้ก็จะมียึดเหนี่ยวเป็นกระแสน้ำอยู่แล้ว อีกกลุ่มหนึ่งของผู้เสกก็คือผู้ที่ต้องการความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต ซึ่งกลุ่มผู้เสกกลุ่มนี้บูชาพระราหูเพียงเพื่ออ้อนวอนขอความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสัญลักษณ์ประติมากรรมพระราหูจะได้รับความนิยมสักการบูชาเป็นอย่างมาก แต่กลุ่มผู้สร้างก็ยังจำเป็นต้องสร้างประติมากรรมพระราหูประกอบรวมอยู่ในสถานที่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นที่เป็นกระแสน้ำซึ่งโดยมากก็คือสร้างในวัด อาจจะเป็นเพราะพระราหูไม่สามารถดำรงอยู่ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นกระแสน้ำได้เอง การสร้างประติมากรรมพระราหูยังต้องอาศัยการเกาะเกี่ยวอยู่กับสัญลักษณ์ความเชื่อกระแสน้ำในสังคมไทย คือพุทธศาสนา ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงบทบาทพระราหูว่าดำรงอยู่ในฐานะความเชื่อกระแสน้ำ แต่การดำรงอยู่ในฐานะสัญลักษณ์ความเชื่อกระแสน้ำของสัญลักษณ์พระราหูก็มีจุดเด่นคือทำให้ความเชื่อของพระราหูยังสามารถดำรงอยู่ได้โดยแฝงอยู่ในความเชื่อทั้งแบบพราหมณ์และแบบพุทธ หรือแม้กระทั่งความเชื่อแบบผีและแบบจีน โดยไม่เกิดความขัดแย้งกัน

10. สรุปและอภิปรายผล

จากที่กล่าวมาผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการสร้างสรรค์ประติมากรรมสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่มักจัดทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ทำพิธีบูชาสะเดาะเคราะห์เป็นผลมาจากความคิดเรื่องโหราศาสตร์ ซึ่งแต่เดิมเป็นสัญลักษณ์ของความโชคร้าย แต่ในปัจจุบันมีการสร้างสรรค์ความหมายใหม่ของ

สัญลักษณ์พระราหู กระบวนการสร้างความหมายใหม่ที่มีความเด่นชัดก็คือพระราหูได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ โชคลาภ และเปลี่ยนจากร้ายให้กลายเป็นดี ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่ารูปเคารพพระราหูสามารถอยู่ได้ทุกที่โดยไม่ถูกรังเกียจว่าเป็นสัญลักษณ์ของความอัปโชค

หากพิจารณาสัญลักษณ์พระราหูในมุมมอง “ประเพณีประดิษฐ์” ที่หมายถึง “ประเพณีใหม่ที่มีรูปแบบเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ใหม่ในการจัดที่ไม่เคยมีมาก่อนในพื้นที่นั้นๆ” (ศิริพร ณ ถลาง, 2560, น. 368) จะเห็นว่าปรากฏการณ์บูชาพระราหูในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาเป็นประเพณีประดิษฐ์อย่างชัดเจนและมีลักษณะที่แตกต่างจากการบูชาพระราหูในอดีต กล่าวคือ เป็นที่รับรู้ร่วมกันในสังคมไทยในอดีตว่าบุคคลจะจัดพิธีบูชาพระราหูเฉพาะเมื่อดาวราหูเสวยหรือแทรกอายุซึ่งเป็นช่วงเวลาเฉพาะกิจที่มีความหมายในเชิงร้ายตามความเชื่อโหราศาสตร์เท่านั้น และในแง่ของการสร้างสัญลักษณ์พระราหูแบบดั้งเดิมส่วนใหญ่ก็สร้างขึ้นเพียงเพื่อใช้เป็นองค์ประกอบของระบบจักรวาลแบบไทยในศาสนสถานเท่านั้น นอกจากนี้หากพิจารณาในแง่ของความเชื่อพระราหูในอดีตพบว่าพระราหูเป็นสัญลักษณ์ของลางร้ายและอัปมงคลโดยเห็นได้จากในเวลาเกิดคราสจะมีการตีเกราะเคาะไม้เพื่อไล่พระราหูซึ่งถือว่าเป็นลักษณะของการไล่สิ่งชั่วร้าย แต่ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาปรากฏว่ามีการบูชาพระราหูเพื่อขอโชคลาภ เงินทองและการประกอบธุรกิจให้เจริญรุ่งเรืองและมีการใช้สัญลักษณ์พระราหูแทนความหมายของสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นผู้ดลบันดาลความสมหวังและช่วยขจัดทุกข์ โศก โรค หรือภัยอันตรายต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้แผ่ขยายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมไทย จนอาจกล่าวได้ว่าเริ่มแผ่ขยายครอบคลุมแทบทุกพื้นที่ของประเทศไทย ปรากฏการณ์ในลักษณะนี้เป็นผลมาจากพลวัตของประเพณีประดิษฐ์ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในสังคมไทยในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา

ปัจจัยทางสังคมและปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมไทยมีอิทธิพลต่อปรากฏการณ์การดำรงอยู่ของประติมากรรมพระราหูและการแผ่ขยายของสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยในปัจจุบัน หากพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นว่าความคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์และแรงกระตุ้นจากโหรหรือหมอดูผู้มีชื่อเสียงเป็นแรงผลักดัน

สำคัญที่ส่งผลให้ปรากฏการณ์การบูชาพระราหูได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายและนำไปสู่การสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูอย่างหลากหลายรูปแบบตามไปด้วย

อีกประการหนึ่งเมื่อพิจารณาบริบทในอดีตจะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์พระราหูจะหมายถึงสิ่งที่เป็นต้นเหตุของเคราะห์ภัยต่างๆ เห็นได้จากการจัดพิธีสวดบูชาพระราหูในคราวที่เสวยอายุทางโหราศาสตร์ แต่เมื่อพิจารณาการบูชาพระราหูในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการขยายขอบเขตทางความหมายจากเคราะห์ในทางโหราศาสตร์ไปสู่การเป็นสัญลักษณ์ของอุปสรรคต่างๆ ในชีวิต ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่คนในสังคมรู้สึกว่ามีปัญหาหรืออุปสรรค ก็เลือกที่จะบูชาสัญลักษณ์พระราหูโดยทันที เพราะเข้าใจว่าพระราหูคือผู้ที่มีบทบาททำให้เกิดปัญหาอุปสรรค การบูชาพระราหูคือการยอมรับในอำนาจของพระราหูที่สามารถกำหนดชีวิต การสวดอ้อนวอนพระราหูหรือการทำพิธีบูชาพระราหูจึงเป็นเสมือนการเอาใจเทพเพื่อให้คลายความไม่พอใจและหยุดสร้างปัญหาอุปสรรคให้กับชีวิตของตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสะเดาะเคราะห์ออกจากชีวิตของตนเอง การเพิ่มความหมายของพระราหูในรูปแบบนี้จึงเป็นหนึ่งในวิธีการสร้างมูลค่าให้กับพระราหูด้วย

หากพิจารณาภาพสะท้อนส่วนนี้ก็ย่อมทำให้เข้าใจได้ว่า หากปรากฏการณ์พระราหูเกิดขึ้นมากเท่าใดก็ยิ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงความรู้สึกไม่มั่นคงของคนในสังคมมากขึ้นเท่านั้น ดังนั้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่า การเพิ่มขึ้นของสัญลักษณ์พระราหูปัจจุบันคือดัชนีชี้ถึงสถานการณ์สังคมที่ไม่เป็นปกติสุข ชาติที่ฟุ้งที่แท้จริง เพราะกระบวนการการสอนหลักธรรมคำสอนหรือปรัชญาแบบพุทธศาสนาซึ่งเป็นที่พึงหลักในสังคมไม่สามารถทำหน้าที่แก้ไขปัญหาชีวิตให้คนในสังคมได้ โดยเฉพาะปัญหาแบบโลกียะ เช่น เรื่องปากท้อง ความทุกข์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ในแง่การผสมผสานคติความเชื่อเกี่ยวกับพระราหูในงานประติมากรรม ผลการวิจัยพบว่าเป็นผลมาจากเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ การสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่ในวัดพุทธเพื่อสร้างมูลค่า 2. การสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดผู้คนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรม

การสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่ในวัดพุทธเห็นได้อย่างชัดเจนจากปรากฏการณ์การสร้างสรรคสัญลักษณ์พระราหูในสังคมไทยปัจจุบัน พระราหูมี

บทบาทในฐานะวัดอุษณิณัยที่มีมูลค่าทางการตลาด ตลอดจนวัดอุษณิณัยขนาดใหญ่ภายในวัดยังมีบทบาทในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับวัด ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมต่อกิจกรรมบูชาพระราหู เช่น ผู้ค้าเครื่องสักการะ ผู้ให้บริการเช่าที่จอดรถ ร้านค้า ร้านอาหาร ฯลฯ ถือได้ว่าเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่โดยรอบก็ว่าได้

การสร้างประติมากรรมพระราหูขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดผู้คนหลากหลายกลุ่มวัฒนธรรม จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยพบว่าปรากฏการณ์การบูชาพระราหูผ่านวัดอุษณิณัยพระราหูนั้น ถือเป็นการสะท้อนให้เห็นการเลื่อนไหลทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน เห็นได้จากประชาชนจากหลายเชื้อชาติ เช่น คนไทย คนไทยเชื้อสายจีน หรือแม้กระทั่งแรงงานข้ามชาติต่างยอมรับสัญลักษณ์พระราหูในฐานะวัดอุษณิณัยศักดิ์สิทธิ์ อย่างไรก็ตามผู้ที่บูชาพระราหูแต่ละคนก็จะมีแนวทางการบูชา การใช้ภาษา ตลอดจนวิถีปฏิบัติต่ออำนาจศักดิ์สิทธิ์ที่แตกต่างกันไปตามวิถีทางวัฒนธรรมของตนเอง

หากพิจารณาในแง่ปรากฏการณ์ทางสังคมแล้ว แท้จริงแล้วสัญลักษณ์ประติมากรรมพระราหูที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน มิได้มีบทบาทหน้าที่เป็นงานศิลปะที่สะท้อนมรดกทางวัฒนธรรมของไทยเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจช่วยตอบคำถามที่สงสัยในชีวิตได้ว่าเพราะเหตุใดชีวิตจึงเจอวิกฤต หรือเพราะเหตุใดชีวิตจึงประสบโชคชะตาและร้าย และเป็นเครื่องมือในการคลายความทุกข์แบบ “จวนจวน” ของคนในสังคมปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของพระราหูดังกล่าวสอดคล้องกับคำอธิบายของบรอนิสลอฟ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) ที่ได้วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของศาสนาต่อชีวิตมนุษย์และสังคมของมนุษย์ไว้ 4 ด้านดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น และอาจจะกล่าวได้ว่าบทบาทของพระราหูในสังคมไทยปัจจุบันสะท้อนให้เห็นภาพสังคมที่ต้องเร่งทำงานแข่งกับเวลา จนผู้คนไม่มีเวลาศึกษาหาความรู้ในการแก้ไขปัญหาของชีวิตแบบมีเหตุมีผลตามแนวคำสอนในพุทธศาสนาที่สอนเรื่องกรรมและผลของการกระทำกรรมอย่างจริงจัง

รายการอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2546). *วัดพุทไธสวรรย์ พระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2542). *การวิเคราะห์ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประเสริฐ รุณรา. (2560). *โครงการสัญลักษณ์พระราชูในงานศิลปะ: การสืบทอดการสร้างสรรคและความสำคัญด้านคติความเชื่อในสังคมไทย*. รายงานวิจัยทุนสภาวิจัยแห่งชาติ.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2551). *เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น เศรษฐศาสตร์สำหรับบุคคลทั่วไป*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร ณ กลาง, บรรณาธิการ. (2558). “ประเพณีสร้างสรรค์” ในสังคมไทยร่วมสมัย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สุกัญญา สุขฉายา. (2548). *พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิน รพีพัฒน์, ม.ร.ว.. (2551). *วัฒนธรรมคือความหมาย: ทฤษฎีและวิธีการของคลีฟฟอร์ด เกียร์ซ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เอกรินทร์ พิงประชา. (2545). *พระราชู: “ประเพณีประติษฐ์” แห่งวัดศรีระทอง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Keesing, Roger M. and Keesing, Felix M. (1971). *New Perspectives In Cultural Anthropology*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Received: December 24, 2018

Revised: June 26, 2019

Accepted: December 13, 2019